Р Е Ц Е Н З И Я

от проф. дпн Иван Карагьозов на дисертационен труд на тема „Социализацията на децата в детската градина чрез ЛОДИ-модела" с автор Румяна Николова Цветкова, за присъждане на образователната и научна степен „доктор" по научна специалност „Теория на възпитанието и дидактика" (социална педагогика – 05.07.01), професионално направление 1.2. Педагогика и област на висше образование 1. Педагогически науки.

Представеният за рецензия ръкопис – дисертационен труд и приложение към него - са с общ обем от 200 стандартни компютърни страници. Самата дисертация (134 стр.) е структурирана в съответствие с един искуем модел и с характера и смисъла на самото изследване така: увод, четири глави, изводи, заключение, препоръки, приноси и указател на ползваната библиография. Представеният автореферат смислово и съзържателно съответства на дисертационния труд, като го представя синтезирано в достатъчна степен. От списъка на публикациите на г-жа Цветкова личи, че те са достатъчно на брой и съответстват на темата на дисертационния труд. Прегледът на труда, автореферата и представените документи по процедурата ми дават основание да приема, че тя съответства на нормативните изисквания.

Ръкописът е оформен в съответствия със стандартните изисквания. Литературният указател със 152 заглавия (от които12 на латиница) включва съвременни автори, работещи по и изследващи разглежданата проблематика.

Дисертационният труд носи няколко съществени особености, които му придават голяма сериозност, актуалност, необходимост и полезност. Първата от тези особености личи от темата на ръкописа – „Социализацията на децата в детската градина..." – един съществен и нерядко пренебрегван момент от процеса на социалната интеграция на детето въобще. Втората особеност не личи от заглавието, но я виждаме в първа глава „Социализация и интеграция на децата със специални образователни потребности". Смятам, че ранното начало на целенасочената социализация и социална интеграция на детето със СОП, за което се пледира в труда, е особено актуален проблем, на който не се обръща нужното внимание, но в

тази разработка той е подложен на сериозен анализ и частично моделиране, представляващо един от възможните варианти за полагане основите на социализационните процеси. В този смисъл приемам опита на докторанта като заслужаващ адмирации и подкрепа, а анализът на въпросите около социалното развитие на детето в неговата ранна възраст – за целенасочен и актуален. Особено показателен в това отношение е разделът от разработката със заглавие „Включващо обучение на децата със СОП и тяхното социално развитие", в който ясно е откроено съдържанието на интегрираното и включващото обучение в ранната (предучилищната) детска възраст.

Във втора глава на ръкописа, озаглавена „Лоди-моделът от ерготерапията" и съответната част на автореферата, диференцирана по-удачно под заглавието „Методологическа рамка на изследването", са концентрирани основните идейни и семантични аспекти на рецензирания труд. В основата им е положено отражението на идеологията на автора, според която процесът на социализацията на децата в детското заведение би бил по-ефективен, ако се реализира чрез технологията на Лоди-модела. В този смисъл е и конструираната хипотеза на изследването, според която подобряването на самоусещането на детето в интегриращата среда (неговите активност, самочувствие и настроение) е една от важните предпоставки за неговата успешна социализация. Анализирани са и са интерпретирани основни съдържателни и функционални аспекти на Лоди-модела, като са обсъдени ввъзможностите за неговото прилагане в детската гранита с интегриращо обучение на деца със СОП.

Според мен трета глава „Методологическа рамка на изследването" е най-значима от гледна точка на описанието и структурирането на самото изследване. Тук веднага личат добре очертани поне две явление – иновационният характер на изследователското търсене и адекватната постановка на неговите цели и организация. Известно колебание предизвикват определенията за предмет и обект на изследването, доколкото то е организирано с цел „Разработване и апробиране на педагогическа технология", а самите определения са с по-скромни параметри (предметът е изследването на Лоди-модела в интегриращата детска градина, а обектът – позитивно организираната педагогическа среда, вероятно върху базата на този модел). Вероятно се подразбира (а то личи от съдържанието на изследването), че се търси значението и ролята

на този модел (в текста това е обозначено като „педагогическа технология”) за организацията на педагогическата среда в интегриращата детска градина.

В тази част на труда е отразен и планът за организацията на изследването и неговата методика. По отношение на инструментариума мога да адмирирам използваните методики, доколкото те позволяват да се получат достоверни диагностични резултати. При обработката на получените резултати също са използвани адекватни методи, като те са съобразени с количествено-качествените параметри на изследваните деца (използвани са непараметрични статистически методи) и, което според мен е важно – резултатите се обвързват с експертните оценки на група специалисти. И при констатиращия и при контролния етап на изследването това обективира диагностичното наблюдение върху състоянието на изследваните деца. Същността на развиващия (формиращия) етап е отнесена към структурирането на авторов модел на организация на педагогическата среда в интегриращата детска градина Самото наблюдение върху променящите се условия и параметри на детското функциониране е организирано по стандартна схема и това ми дава основание да приема, че резултатите са вярно оценявани и интерпретирани.

Структурирането на рецензирания труд подсказва, че авторът отделя знчително място и внимание на анализа на получените резултати, както това е посочено в четвърта глава („Математико-статистическа обработка на получените резултати от изсследване самочувствието, активността и настроението на 3-7 годишните деца със специални образователни потребности”). В началото това създава впечатлението, че са слабо засегнат причинно-следствените връзки между функциите на Лоди-модела и актуалното състояние на изследваните деца, но внимателното вглеждане в текста открива тази връзка. Тук много цялостно, последователно и целенасочено е оценен всеки резултат от изследването, като съответните значения са обвързани с различни условия, предизвикани или създадени чрез организацията на експерименталния Лоди-модел. Приемам, че от съдържателна и доказателствена гледна точка тази част на труда най-пълно и вярно отразява неговата методологична идеология. Намирам, че резултатите са обработени прецизно и вярно и са отнесени към съответните аспекти на апробирания модел напълно адекватно.

За особено значими тук приемам последните три части на четвърта глава. В експертните оценки и сравнителния (констатиращ-контролен етап) анализ на получените като цяло резултати са отразени реалните постижения от прилагането на Лоди-модела в интеграционно-включващото обучение на деца със специални образователни потребности в детската градина. Модифицираният модел, представен от автора, е естественият и закономерен завършек на значителната му изследователска работа, но в него има и някои неясноти. В сферата на „вътрешната среда" явленията са организирани под рубриката „Физиологично", но тук намираме явления и от психологично и от социално-психично, личностно ниво. Вероятно по отношение на обяснителните схеми и понятия този модел се нуждае от допълнителна работа. Смятам, че към него следва да се разработи и диагностичен сектор, като по този начин в най-голяма степен ще бъдат постигнати поставените пред изследването цели. Вярно е, че в модела на педагогическата технология на използваем Лоди-модел в интеграционния процес на деца със СОП (фиг. 2, стр. 116) са внесени допълнителни елементи и те в значителна степен запълват посочените тук празнини, но искрено се надявам, че в хода на практическото използване на модела авторът ще доразвие тази чудесна идея.

Цялостният анализ на предложената за рецензия продукция и особено анализът на изводите от изследването са изпълнени в контекста на шестият извод, в който Лоди-моделът се предлага във вариант, който действително е „съществен резерв за усъвършенстване на приложната ерготерапия във всичките и аспекти" и особено при интегрираното обучение на деца със СОП в детската градина. Приемам изводите от разработката като адекватни на изследователската идея и съответстващи на получените резултати.

Очакваният професионален резонанс и препоръките на автора относно приложението на резултатите от изследването са адекватни и изпълними. От теоретична гледна точка самия труд може да стимулира задълбочен интерес и разработка на тази проблематика, което ще се отрази положително както върху работата на детските градини, така и на училищата, където интегрирано се обучават деца със СОП. Същото може да се отнесе и към теоретичната подготовка на учителите, участващи в този процес.

Приемам и високо оценявам посочените от автора пет приноси на труда. Шестият от тях, заявен от автора, е имплицитно качество на всяко експериментално изследване, поради което е негов принос априори и не е индивидуален такъв, но неговото съдържание показва важен възглед на автора относно приложимостта на рецензираната разработка.

В резюме мога да посоча, че този труд има теоретико-праксиологични качества на дисертационен и разкрива както възможностите на своя автор за изследователска и анализ-синтезна научна дейност, така и очертава един перспективен подход в практиката на ранното интегрирано обучение на деца със СОП. Имам и някои препоръки към автора:

1. Може би е възможно да се очертае и диагностичен елемент в предлагания праксиологичен модел.
2. Според мен е нужна кратка интерпретация на данните от различните таблици, доколкото сега не личи какво е значението им за функционирането на детето или модела.

В резултат от рецензирането на труда „Социализацията на децата в детската градина чрез ЛОДИ-модела" и като му давам положителна оценка, ще гласувам за присъждане на образователната и научна степен „доктор" по научна специалност „Теория на възпитанието и дидактика" (социална педагогика – 05.07.01), професионално направление 1.2. Педагогика и област на висше образование 1. Педагогически науки на Румяна Николова Цветкова, като препоръчвам на членовете на уважаемото Жури да подкрепят тази ми позиция.

23.10.2012 г. Рецензент:

София (проф. дн Иван Карагьозов)